

1 Inleiding

Jongeren met ernstige gedragsproblemen lopen grote risico's. Dat raakt niet alleen henzelf en hun ouders, maar ook de samenleving als geheel. De afgelopen jaren is er veel ingezet op preventie, waardoor de inzet van specialistische jeugdhulp verminderd is.¹ Er blijft echter een kleine groep jongeren die slecht bereikbaar is.

De grootste uitdaging vormen de jongeren die zich aan hulp onttrekken of daaraan door hun omgeving worden onttrokken; dit maakt het lastig ze te helpen. Bovendien is het, vanwege de grote diversiteit aan onderliggende oorzaken, moeilijk om de problemen bij deze jongeren tevoren te zien aankomen. Dat stelt hulpverleners voor de opgave om over die onderliggende oorzaken de benodigde kennis paraat te hebben en in het individuele geval af te wegen. Vanuit zo'n afweging kan dan de best passende aanpak geboden worden en kan bezien worden of dat een gesloten plaatsing moet zijn. Maar wie zijn die jongeren bij wie wij zo 'handelingsverlegen' zijn, dat we geen andere mogelijkheid zien dan gesloten opname?

Wanneer eenmaal besloten is tot opname van een jongere in een instelling voor JeugdzorgPlus¹ wachten er opnieuw grote uitdagingen. De ernst van de gedragsproblemen stelt namelijk bijzondere eisen aan de behandeling, zoals een specifiek pedagogisch leefklimaat, gedoseerde vrijheden, specialistische behandelinterventies en onderwijs, en dat alles in een beveiligde omgeving. Bovendien moet er na de opname een stabiele woonplek, school of werk en

---

¹ De Jeugdwet gebruikt de term 'gesloten jeugdhulp'. Geslotenheid is maar één aspect van deze integrale specialistische behandelvorm. In de praktijk is daarom vanaf het begin (2008) de term 'JeugdzorgPlus' gehanteerd.

goede vervolghulp zijn, ter verankering van het geleerde en voorkoming van terugval.²

JeugdzorgPlus is daarmee dus topzorg met veel implicaties: vrijheidsbeperking voor jongeren, topsport voor hulpverleners en een aanzienlijk kostenplaatje voor gemeenten.

Over de aard van de gedragsproblemen van jongeren in JeugdzorgPlus is wetenschappelijk het nodige bekend, evenals over de effectiviteit van behandelinterventies op deelgebieden. De afgelopen decennia is er een belangrijke verbetering gemaakt in de wetenschappelijke onderbouwing van de jeugdzorg als geheel. Niettemin zijn er nog steeds belangrijke hiaten in de kennis en wordt de wetenschappelijke kennis die er is onvoldoende benut. Vooral meer integrale kennis over hoe jongeren met complexe gedragsproblemen het beste geholpen kunnen worden en over de besluitvorming daarbij is schaars. Vervolgens moet de behandeling ook uitgevoerd kunnen worden in het dagelijks werk met jongeren in de leefgroep en in de klas. Dit betekent dat pedagogisch medewerkers en leerkrachten over een aanzienlijke hoeveelheid kennis en vaardigheden moeten beschikken om een goede werkrelatie aan te kunnen gaan met individuele jongeren met hun grote variatie in gedrag en ontwikkelingsbehoeften.

De randvoorwaarden in het huidige jeugdhulpbestel bemoeilijken deze opdracht, waardoor de benutting van kennis onder druk komt te staan. Met name de druk op de tarieven en behandelduur zorgen voor grote dilemma's. De tarieven laten minder ruimte voor intervisie, reflectie en professionalisering. Efficiëntere roostering gaat ten koste van stabiliteit en van continuïteit in teams wat een weerslag heeft op de mogelijkheid van pedagogisch medewerkers om passende allianties aan te gaan met jongeren.

Deze publicatie wil daarom een bijdrage leveren aan kennisdeling, kennisbenutting en kennisontwikkeling. We richten ons vooral op degenen die in de dagelijkse praktijk met JeugdzorgPlus te maken hebben. Het is een compacte publicatie geworden met drie ambities.

Het eerste doel is om in grote lijnen een overzicht te geven van wat bekend is over:

- kenmerken van jongeren met complexe gedragsproblemen;
- werkzame factoren in de zorg voor deze jongeren;
- de inbedding van JeugdzorgPlus in het zorglandschap voor jeugd.

Daarmee hopen we professionals in de praktijk een handreiking te bieden; een globaal overzicht dat gemakkelijk ingang biedt tot verdiepende kennisbronnen via de literatuurlijst achterin deze publicatie.

Het tweede doel is om aan te geven op welke terreinen er nog kennis ontbreekt om jongeren in JeugdzorgPlus effectief te helpen, en op welke manier daar onderzoek naar gedaan kan worden. Hiermee willen we een impuls geven aan nieuwe onderzoeksinitiatieven die verder bouwen op de onderzoekstraditie die JeugdzorgPlus van meet af aan heeft omarmd. Verschillende proefschriften van de afgelopen jaren en de longitudinale Monitor JeugdzorgPlus hebben in belangrijke mate bijgedragen aan de huidige kennis en kwaliteit van JeugdzorgPlus. Maar zoals geschetst, we zijn er nog niet.

Deze publicatie wil ten derde ook een boodschap aan beleidsmakers geven. De regie over de jeugdhulp is dichter bij de burger gebracht door deze naar de gemeente te decentraliseren. Kennis laat zich echter niet zo gemakkelijk decentraliseren, zeker als het gaat over een doelgroep waar veel gemeenten maar incidenteel mee te maken hebben. Dat was ook de indringende boodschap in de derde jaarrapportage van de Transitie Autoriteit Jeugd³, die waarschuwde dat er op dit moment in te beperkte mate sprake is van uitwisseling van kennis. Ook hoofdinspecteur jeugdzorg G. Tielen was in haar slotboodschap bij haar afscheid op 27 juni 2017 heel duidelijk: “Het is heel hard nodig om meer longitudinaal onderzoek te doen naar effecten van interventies en behandelingen van jeugdigen met ernstige gedragsproblemen.”

Gelukkig is er een wetswijziging in voorbereiding om het Rijk meer bevoegdheid te geven, waarmee de aard van de door gemeenten te leveren registratiegegevens duidelijker wordt voorgeschreven.⁴

Dit biedt veel meer mogelijkheden voor onderzoek. Een uitgelezen moment daarom voor een integrale landelijke onderzoeksagenda betreffende jeugdigen met ernstige gedragsproblemen. Kennis vraagt kennisdeling.